

WEB VAN KENNIS
5 JAAR KENNISCENTRUM

Carante
Groep

▶▶ INHOUD

- ▶▶▶▶▶ 3 Voorwoord
- ▶▶▶▶▶ 4 Klein beginnen: **Hanneke Kooiman**
- ▶▶▶▶▶ 7 Draden spinnen
- ▶▶▶▶▶ 8 Voorraad aanvullen **Henri Koelewijn**
- ▶▶▶▶▶ 10 Ongeschonden naar huis **Maartje van der Graaf**
- ▶▶▶▶▶ 12 Bewijs het maar **Johan Timmer**
- ▶▶▶▶▶ 14 Vergeten Groep **Saskia Hiemstra**
- ▶▶▶▶▶ 16 Prioriteit bij vrije tijd **Margreet van Barneveld**
- ▶▶▶▶▶ 18 Begin bij jezelf! **Plien Volkers**
- ▶▶▶▶▶ 20 Volwaardige Burgers **Peter Jonker**
- ▶▶▶▶▶ 22 Het is mijn leven **Duncan Henssen**
- ▶▶▶▶▶ 24 Machtig middel **Nicolien Gooijer**
- ▶▶▶▶▶ 26 Hete Brij **José Bechtold**
- ▶▶▶▶▶ 28 Kenniscentrum Carante Groep
- ▶▶▶▶▶ 34 Colofon

▶▶ VOORWOORD

Voor u ligt een boekje met kleine verhalen van mensen. Zij zijn met elkaar verbonden doordat ze iets delen. Ze werken allemaal op hun eigen wijze met mensen met (verstandelijke) beperkingen, ze hebben daar hun vak van gemaakt. Omdat ze het vak goed uitoefenen leren ze iedere dag iets bij. En leren ze van elkaar.

In Carante Groep stimuleren we dat deze mensen van elkaar leren, dat ze hun kennis delen en samen hun vak verder ontwikkelen. En dat ze gemotiveerd zijn om die kennis toe te passen en vaardigheden te leren om dat te kunnen doen. Samen met degenen waar we het uiteindelijk voor doen; de cliënten van bij Carante Groep aangesloten organisaties. We willen

mensen enthousiast maken om te gaan voor hun cliënten en vanuit die motivatie open te staan voor anderen die hetzelfde willen.

We vinden dat cliënten recht hebben op professionals die hun vak bijhouden en weten hoe ze hen daarmee van dienst kunnen zijn.

Dat noemen we kennismanagement bij Carante Groep. Met elkaar zijn we het Kenniscentrum van Carante Groep. We doen dit nu vijf jaar. Vandaar dit kleine boekje met kleine verhalen, omdat we trots zijn op die vijf jaar kleine verhalen. Veel leesplezier!

Hanneke Kooiman

Directeur Zorgontwikkeling Carante Groep

KENNISC

▶▶ KLEIN BEGINNEN

Seksualiteit en seksueel misbruik, gedragsproblemen, communicatie en zeggenschap, autisme, cliënten die steeds ouder worden, mensen met ernstige en meervoudige beperkingen, bejegening, kwaliteit en ondersteuning van gezinnen waarvan een of allebei de ouders een verstandelijke beperking heeft. "Deze onderwerpen werden steeds genoemd toen wij vijf jaar geleden een rondje maakten langs sleutelfiguren in de organisaties van Carante Groep," vertelt Hanneke Kooiman. "Die gesprekken waren het prille begin van het Kenniscentrum Carante Groep. Duidelijk werd dat we klein moesten beginnen met de problemen van alledag waarbij kunde en kennis een belangrijke rol spelen." Carante Groep is een samenwerkingsverband met veel kenmerken van een netwerkorganisatie. Daarom werd een 'regiegroep Kenniscentrum' in het leven geroepen. "Daarin zitten

vertegenwoordigers van alle organisaties die meedoen met het Kenniscentrum. Zij leggen verbindingen met hun eigen 'achterban'. Als wij bijvoorbeeld signaleren dat er onvoldoende kennis is over taxatiegesprekken bij vermoedens van seksueel misbruik en het noodzakelijk is dat daarin meer training komt, is het de bedoeling dat de deelnemers aan de regiegroep dit in hun eigen organisatie aanjagen. Dit geldt ook voor de vertegenwoordiging van hun organisatie in onderdelen van het Kenniscentrum."

KENNISC

Om aan de slag te kunnen met de genoemde onderwerpen ontstonden er expertisegroepen. "De basis van het Kenniscentrum is de inhoud. Mensen uit de praktijk bij elkaar brengen. Niet van bovenaf een concept van kennismanagement ontwikkelen en dat gaan implementeren via vergaderingen en bureaucratische structuren. We hebben nooit gekozen voor de vorm, maar voor de inhoud. Er is een inhoudelijke vraag of probleem, wat kunnen we daaraan doen? Zo is ook het onderdeel Open School ontstaan. Er zijn zoveel praktisch pedagogische hulpmiddelen beschikbaar bij alle organisaties, hoe kunnen we die met elkaar delen? Hetzelfde met de masterclasses: we signaleerden scholingsbehoeften. Bijvoorbeeld over de visie op de inhoud van het vak van orthopedagoog. Dus zijn masterclasses over verschillende onderwerpen nu ook onderdeel van het Kenniscentrum." Omdat medewerkers verspreid zitten over heel Nederland en werken bij verschillende organisaties, is er ook een

digitaal platform nodig voor uitwisseling van kennis en best practices. Hanneke: "Dat is het KennisNet geworden. Zo is werkende weg het Kenniscentrum organisch gegroeid."

"We zijn vanaf de werkvloer en met de inhoud begonnen. Dat betekent vooral het enthousiasmeren van mensen om te delen, te verspreiden en toe te passen," vervolgt Hanneke. "Dat is een lange weg die we met kleine stapjes volgen. Als je kennismanagement van bovenop oplegt, maak je misschien een meer vliegende start. Maar het voordeel van onze aanpak is dat je meteen aansluit bij wat mensen in de praktijk ervaren. Het is een lastig traject met ups en downs, maar als het lukt dan heb je ook meteen iets tot stand gebracht."

▶▶ DRADEN SPINNEN

In de afgelopen vijf jaar is een web van kennis gesponnen. Mensen zijn met elkaar verbonden door het delen en ontwikkelen van kennis. Een deel van het web, met de bijbehorende bouwers brengen we hier in beeld. Ze zijn afkomstig uit verschillende organisaties die aangesloten zijn bij Carante Groep. Ze hebben allemaal hun eigen expertise en vinden het belangrijk ook buiten hun eigen organisatie kennis uit te wisselen. "Want het is prettig een netwerk van collega's te hebben," zegt één van hen. "Bij veel organisaties houden zich vaak maar één of twee mensen bezig met een bepaald onderwerp. Het aantal sparringpartners is daardoor beperkt. Door deelname aan het Kenniscentrum krijg je er in één klap een aantal bij."

HENRI KOELEWIJN

UTISME EXPERTISEGROEP GEDRAGSPROBLEMATIEK CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP
ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK
IEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT OUDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUEEL
EIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEK AUTISME
CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN

Voorraad aanvullen

Zweedse banden, vastleggen op bed, vrijheidsbeperkingen. Bij gedragsproblemen zijn dit geen goede oplossingen, maar dragen er juist aan bij dat de situatie verder vastloopt. Gedragsproblemen zijn dan ook een heet hangijzer binnen de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. "Begeleiders hebben grote behoefte aan methoden en theorieën over hoe te handelen bij probleemgedrag," vertelt Henri Koelewijn, orthopedagoog bij Amerpoort. In de praktijk worden hierbij verschillende methodieken gebruikt. Wat de precieze effecten hiervan zijn, is vaak onbekend. "Onderzoek hiernaar is een belangrijk aandachtspunt voor onze expertisegroep. Orthopedagogiek is nog een jonge wetenschap. Dat betekent dat er nog niet zo'n uitgebreide voorraad aan methodieken en onderzoeken voorhanden zijn. Er is dan ook grote behoefte om deze zelf vorm te geven aan de hand van eigen onderzoek. Bovendien hebben de meeste bestaande methoden geen wetenschappelijk onderbouwing en ook daaraan is behoefte." Een voorbeeld van zo'n toegepaste methode is Triple C, onder andere ontworpen door Hans van Wouwe van ASVZ. De kern daarvan is dat gedragsproblemen verminderen door intensieve samenwerking en dialoog tussen cliënt en begeleider.

Henri Koelewijn richt zich in zijn dagelijks werk op cliënten met een ernstige tot matige beperking en gedragsproblemen. "Naast het begeleiden van de begeleiders hoe met deze cliënten om te gaan, houd ik me ook bezig met diagnostiek. Hoe kun je communiceren met deze mensen? Wat zijn hun toekomst-

perspectief, dromen, mogelijkheden? Welke persoonlijke plannen en werkdoelen kunnen we opstellen? De insteek is steeds: de persoon staat centraal en niet het (gedrags) probleem." Bij Amerpoort wordt bijvoorbeeld gewerkt volgens de aanpak van Jacques Heijkoop: door te werken aan zelfvertrouwen vermindert of verdwijnt het probleemgedrag.

Omgaan met probleemgedrag stond ook centraal op een Open Space conferentie, georganiseerd door deze expertisegroep. "Deze bijeenkomst was voor begeleiders die werken met mensen met gedragsproblemen. Doel hiervan was vooral de kruisbestuiving tussen de medewerkers van de verschillende organisaties op gang te brengen. Voor veel problemen zijn geen standaardoplossingen te bedenken. Dat maakt een netwerk om ervaringen uit te wisselen erg belangrijk. Daarom is ook voor de opzet van een Open Space bijeenkomst gekozen: de deelnemers bepalen zelf welke onderwerpen ze willen behandelen. De inleider nodigt iedereen uit deze thema's aan te dragen en op die manier ontstaat het dagprogramma met verschillende discussierondes. Deelnemers mochten wisselen tijdens de rondes als iemand genoeg gehoord had of het onderwerp een andere wending nam dan hij of zij wilde horen. Dat maakte het een heel spannende en dynamische dag."

MAARTJE VAN DER GRAAF

AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVA
BEPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT
KINDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENS
CHAPLIJK BEGELEIDER BIJ FATIMA, DEELNEMER OPEN SPACE CONFERENTIE VERANTWOORD PRAK
TISCH ONDERZOEK AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE

Ongeschonden naar huis

"Onze verhalen kwijt kunnen en ervaringen uitwisselen was het waardevolst van de Open Space conferentie", vertelt Maartje van der Graaf, begeleider bij Fatima. Ik vind het belangrijk om via deze bijeenkomsten kennis van buiten Fatima binnen te halen. Het thema 'grenzen stellen' kwam vaak terug tijdens deze dag. In hoeverre spelen je eigen waarden en normen een rol bij het stellen van grenzen? Ga je daardoor juist niet over de grens van de cliënt heen? Je moet ook niet te snel denken: iemand vraagt aandacht, laat maar zitten. Achter dat 'aandacht vragen' kan een hulpvraag zitten. Het was waardevol om over dit soort onderwerpen met andere begeleiders te kunnen praten."

Maartje werkt in een groep met zes cliënten: vijf mannen en één vrouw in de leeftijd van 14 tot 20 jaar. Ze hebben allemaal een matige tot ernstige verstandelijke beperking en gedragsproblemen. Deze uiten zich in vooral in agressie. "Structuur en veiligheid bieden is belangrijk om gedragsproblemen te voorkomen. We werken daarom met een strak dagprogramma om hun gedrag in goede banen te kunnen leiden. Want vaak ontstaan gedragsproblemen door onvoorspelbaarheid en onherkenbaarheid. Het dagprogramma houdt ook rekening met afwisseling tussen groepsmomenten, die tot onrust kunnen leiden, en rustige momenten in hun eigen kamer. Pictogrammen zijn onmisbaar bij het verduidelijken van de dagindeling."

Bij de begeleiding van deze groep zijn verschillende disciplines betrokken. "We zitten regelmatig rond de tafel met de orthopedagoog, logopedisten en dagbesteding. De orthopedagoog kunnen we ook altijd bellen als dat nodig is. Want we moeten voorkomen dat er handelingsverlegenheid ontstaat. Een uitlaatklep en klankbord hebben is daarom noodzakelijk. Incidenten met agressie doen me soms veel en soms ook niet. Dat ligt er helemaal aan hoe ik zelf in mijn vel zit en wat voor soort incident het was. Natuurlijk is lichamelijke agressie niet normaal. Maar het is niet altijd uit te sluiten in dit werk.

Agressie voorkomen is daarom belangrijk.

Als we zien dat iemand onrustig wordt, verwijzen we hem of haar naar de slaapkamer; de veilige plek. We willen voorkomen dat wij als begeleiders te maken krijgen met fysieke agressie, hoewel dat niet altijd lukt. Maar denk nou niet dat het altijd hommeles is bij ons. Er zijn periodes dat alles soepel en rustig verloopt. En we boeken ook successen. Door een multidisciplinaire aanpak hebben we een cliënt, die afkomstig was uit het asielzoekerscentrum, in een veel rustiger vaarwater kunnen brengen."

JOHAN TIMMER

UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERV
EPPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEI
ENBELEID **EXPERTISEGROEP WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEKRESPE**
E BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD P
IJKONDERZOEK AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCH ERNSTIGE VERSTANDEL

Bewijs het maar

Signalen die gedragsproblemen kunnen voorspellen. Voor Maartje van der Graaf een relevant onderwerp in haar dagelijks werk. Het is dan ook één van de onderwerpen waarover meer onderzoek nodig is. De expertisegroep wetenschappelijk praktijkonderzoek wil er voor zorgen dat dit ook daadwerkelijk gaat gebeuren. "Academici en HBO'ers worden opgeslokt door de praktijk," zegt Johan Timmer, orthopedagoog bij Triade. "Daardoor is er nog geen onderzoekscultuur in deze sector." De expertisegroep wetenschappelijk praktijkonderzoek wil daar verandering in brengen. Johan: "Belangrijk is dat de dagelijkse praktijk meer een 'evidence base' krijgt: een betere onderbouwing van wat we doen. Hebben onze methodieken wel de effecten die wij denken dat ze hebben? Daar is vaak weinig over bekend. Een voorbeeld is het werken met cliënten met gedragsproblemen. Triple C en Heijkoop zijn enkele van de begeleidingsmethoden die daarbij met veel enthousiasme gebruikt worden. Maar zijn de mensen enthousiast omdat het zo fijn werken is hiermee of omdat het daadwerkelijk effect heeft?"

Deze expertisegroep stimuleert het doen van praktijkonderzoek op een concrete manier. Na een inventarisatie bleek dat zo'n dertig mensen serieus belangstelling hebben om onderzoek te doen. Ze noemen daarbij een scala aan onderwerpen. In een wetenschapstraining worden deze onderwerpen gegoten

in concrete onderzoeksvorstellen en leren de medewerkers hoe ze zo'n onderzoek moeten opzetten. De bedoeling is dat ze meteen daarna aan de slag gaan en daarbij steeds kunnen terugvallen op begeleiding bij het verzamelen en analyseren van data tot het implementeren in de praktijk en bekendmaken van de resultaten in tijdschriften en op congressen. Cees Janssen van de vakgroep orthopedagogiek van de Vrije Universiteit Amsterdam begeleidt dit alles. Hierdoor is theoretisch onderzoek gekoppeld aan onderzoek in de praktijk.

Johan: "Zelf zou ik het effect van het Eigen Initiatief Model willen onderzoeken. Dit model, dat ik ontwikkelde aan de Rijksuniversiteit Groningen, leert mensen met een verstandelijke beperking zelf nadenken op een gestructureerde manier. In mijn promotieonderzoek heb ik het effect van EIM in de werksituatie onderzocht. Dat wil ik nu breder trekken naar wonen, vrije tijdsbesteding en sociale situaties." De overige onderzoeksthema's die werden aangedragen laten zien hoe rijk en gevarieerd de praktijk is. Meestal gaat het over allerlei knelpunten waarmee hulpverleners te maken hebben. Als een hulpverlener hier meer van afweet, heeft dat een direct positief effect op de cliënt; want daar draait het uiteindelijk om. Het kan gaan over obesitas, het signaleren van dementie, gedragsbeïnvloeding door medicijnen. Eén van de onderzoeksvorstellen is afkomstig van Saskia Hiemstra. Zij wil onderzoeken welk effect het 'persoonlijk activeringsprogramma'(PACT) heeft op mensen met ernstige en meervoudige beperkingen.

SASKIA HIEMSTRA

AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT VAN ZORG OUDERENBELEID **EXPERTISEGROEP EVMB** RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUALITEITSBESCHERMING MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEK AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN (EVMB)

Vergeeten groep

Mensen met ernstige en meervoudige beperkingen (EVMB) vormen een groep waarvoor groeiende belangstelling is, zowel in de praktijk als bij onderzoekers. Het gaat hierbij om mensen met ernstige lichamelijke, motorische, zintuiglijke en verstandelijke beperkingen. Ze zijn meestal rolstoelgebonden en kunnen niet of nauwelijks praten. "Ze worden makkelijk overgeslagen," vertelt Saskia Hiemstra, orthopedagoog bij Frion. "Ik heb er juist bewust voor gekozen om me met hen bezig te houden. Het boeit me om klein te kijken, te zoeken naar welke mogelijkheden ze wél hebben. Ook al neem je soms kleine stapjes, die zijn wel heel belangrijk. Door goed te kijken ontdek je misschien dat je beter contact met iemand krijgt als je aan de rechterkant zit in plaats van aan de linkerkant. Dat lijkt klein en futiel, maar is voor deze mensen belangrijk. Je verrijkt er hun bestaan mee."

Saskia werkte van 2003 tot 2006 bij de Rijksuniversiteit Groningen als onderzoeker en onderzocht daar hoeveel tijd begeleiders in dagcentra voor EVMB besteden aan individuele aandacht. "Uit onze observaties bleek dat slechts tussen de 21 en 31 procent van de totale werktijd te zijn. Erg teleurstellend. Want juist bij deze mensen is interactie een essentiële voorwaarde voor het aanbieden van toepasselijke activiteiten. Door interactie leer je de cliënt ook beter kennen. Als dit niet gebeurt, kom je in een neerwaartse spiraal terecht: doordat je iemand minder goed kent, verslapt je aandacht omdat je niet weet waarop je moet letten bij deze persoon." Naar aanleiding

van dit onderzoek is het Persoonlijk Activeringsprogramma (PACT) ontwikkeld, een methodische manier om activiteiten aan te bieden aan deze groep. Saskia: "Ik wil graag een effectmeting doen op dit programma: het PACT toepassen op enkele cliënten en kijken wat het effect ervan is. Cees Janssen van de VU heeft de supervisie over dit onderzoek. Voor de cliënt is de waarde van dit onderzoek dat ze uiteindelijk een activiteitenprogramma krijgen dat aantoonbaar bij hen past."

Saskia is ook lid van het steunpunt KennisNet bij Frion. Het KennisNet is een website om kennis te delen en te verspreiden en is het digitale platform voor het hele Kenniscentrum. Iedere organisatie van Carante Groep heeft een steunpunt dat zorgt voor inhoudelijke inbreng.

Saskia: "Deze website is nog maar kort beschikbaar bij Frion. Het steunpunt houdt zich nu vooral bezig met het bestaan ervan bekend te maken bij medewerkers en hen te motiveren om dingen te plaatsen. Daarin moeten we nog een slag maken. Maar je merkt wel dat er al veel gebruik van wordt gemaakt. Toen een vertaling van het Engelstalige artikel over het onderzoek naar individuele aandacht op KennisNet werd gepubliceerd, kreeg ik daarop veel reacties."

MARGREET VAN BARNEVELD

AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT VAN ZORG OUDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEK **EXPERTISEGROEP EVMB** AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BEPERKINGEN (EVMB)

Prioriteit bij vrije tijd

Slaap- en waakritme, voedingsproblemen en alertheid. Genoeg onderwerpen dienden zich aan bij de start van de expertisegroep EVMB. “We hielden een enquête onder medewerkers over thema’s die zij belangrijk vinden bij deze cliënten,” vertelt Margreet van Barneveld, orthopedagoog bij ASVZ. “Vrijtijdsbesteding sprong daar overduidelijk uit. Daarom zijn we hiermee als eerste aan de slag gegaan. Nog een extra reden hiervoor waren de resultaten van een onderzoek naar vrije tijd van de Rijksuniversiteit Groningen. De conclusie daarvan was dat deze cliënten het grootste gedeelte van de dag geen activiteiten hebben.” Deze groep is voor activiteiten zeer afhankelijk van hun begeleiders. Daarom maakte de expertisegroep een cursus voor zowel teamleiders als begeleiders, genaamd ‘De tijd van je leven’. Het doel hiervan is hen bewust te maken van een zinvolle invulling van de vrije tijd. Margreet: “In eerste instantie wordt gekeken naar wat je kunt doen met simpele middelen. Dit vooral omdat de expertisegroep zich ervan bewust is dat de werkdruk hoog is en er weinig tijd is om erop uit te gaan. De bedoeling is daarom de activiteiten te integreren in het dagelijkse leven. Als je bijvoorbeeld de was gaat opvouwen, leg dan een handdoek op het blad van de cliënt en laat hem daaraan voelen of mee spelen. Het gaat er vooral om dat mensen gaan nadenken over het hoe en waarom van hun handelen. Je ziet vaak dat verzorging en het huis aan

kant hebben meer prioriteit krijgen dan activiteiten. Daarnaast staan we in de cursus stil bij ontwikkelingsniveau, zintuiglijke beperkingen en alertheid.” De cursus wordt eerst bij drie groepen als pilot gedraaid. Deze pilot doet Margreet samen met Saskia Hiemstra. Vooraf wordt een nulmeting gedaan naar het aantal activiteiten, zodat het resultaat achteraf meetbaar wordt. Margreet: “Ik hoop dat begeleiders uiteindelijk meer gaan doen met de invulling van vrije tijd en dat de cursus daar een effectief hulpmiddel voor is. Als dat zo is, wordt hij voor alle organisaties van Carante Groep beschikbaar gesteld.”

Niet alleen vrijtijdsbesteding heeft de aandacht. De expertisegroep werkt ook aan een database met literatuur en onderzoeksresultaten over deze groep. Deze wordt via KennisNet ontsloten. Diagnostische middelen staan ook op de agenda omdat onderzoek bij deze cliënten vaak lastig is omdat ze moeilijk zelf kunnen aangeven wat er mis is of wat ze graag zouden willen. Vanuit de aangesloten organisaties is veel interesse voor de activiteiten van deze expertisegroep. Naar aanleiding van artikelen of andere literatuur op KennisNet bellen collega-orthopedagogen wel eens voor advies. Margreet: “Het geeft veel voldoening om bezig te zijn met de onderwerpen waar duidelijk veel behoefte aan is!”

PLIEN VOLKERS

UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVA
(EVMB) KENNISNET, OPEN SCHOOL EN EXPERTISEGROEP RESPECTVOLLE BEJEGENING ETHIEK
EDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT OUDERENBELEID RESPECTVO
BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAK
ERZOEK AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE

Begin bij jezelf!

"Het KennisNet is het digitale uithangbord van het Kenniscentrum," vertelt Plien Volkers coördinator pedagogisch medewerkers bij ASVZ. Zij zit samen met Max Paumen (Carante Groep) in de redactie van KennisNet. Dit is een website om binnen Carante Groep kennis te delen en bevat artikelen, aankondigingen, vragen en discussies over alle mogelijke zorginhoudelijke onderwerpen. Iedereen mag bijdragen leveren want het doel van de website is kennisuitwisseling. Plien: "Je merkt dat medewerkers dit nog

niet erg gewend zijn. Soms is er koudwatervrees en denken ze 'dat is vast niet interessant genoeg voor anderen.'

Of ze hebben er gewoon geen tijd voor omdat ze meegesleept worden door de waan van de dag. Toch vinden

steeds meer mensen de

weg naar KennisNet en schrijven ze ook zelf bijdragen. Een mooi voorbeeld daarvan is het artikel 'afbouwen van fixatiemateriaal', door orthopedagoog Cathelijn Oudshoorn van ASVZ. Zij beschrijft in stappen hoe ze een cliënt grotendeels hebben bevrijd van zijn armkokers. Deze heeft hij jaren gedragen omdat hij zichzelf verwondde. Door te werken aan structuur en zelfvertrouwen, lukt het nu om de armkokers steeds vaker af te laten. Deze bijdrage van Cathelijn wint dan ook de KennisNetprijs 2007, die ieder jaar uitgereikt wordt.

Plien Volkers is een echte 'spin in het web' binnen het Kenniscentrum. Ze is betrokken bij verschillende onderdelen ervan, zoals de 'Open School'. Dit is geen gebouw, maar een virtuele plek voor vormings- en scholingsmedewerkers voor de uitwisseling van cursussen en trainingen voor cliënten. "Iedere organisatie ontwikkelt zijn eigen producten," vervolgt Plien, "bij de Open School brengen we dit samen. Zo zijn we nu bezig met de verfijning van hulpmiddelen en trainingen op het gebied van 'verhuizen', een belangrijk thema voor cliënten." Plien is ook lid van de expertisegroep Respectvolle bejegening. "Er is veel behoefte aan praktijkvoorbeelden op het gebied van bejegening. Daarom heeft deze expertisegroep een koffer samengesteld met daarin allerlei handvatten voor de bejegening en de obstakels hierbij. Om deze bejegeningkoffer goed onder de aandacht te brengen, organiseerden we een 'leer- en doedag' voor persoonlijk begeleiders en ondersteuners. Deze dag had als thema 'Verander bejegening, begin bij jezelf'. Deelnemers aan deze dag konden verschillende workshops volgen om kennis te maken met de inhoud van de koffer, die bestaat uit videomateriaal, spellen, oefeningen en gesprekstechnieken. Het resultaat van dag is dat de koffer nu intensief gebruikt wordt."

PETER JONKER

UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BE
EPPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT
UDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENS
ELIJK **EXPERTISEGROEP RESPECTVOLLE BEJEGENING** VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEK
CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIGE BE

Volwaardige burgers

Bejegening staat al zo'n dertig jaar op de agenda, maar blijft een terugkerend item. "Er ontstaat snel spanning tussen je betrokkenheid en professionaliteit," vertelt Peter Jonker, opleidingsfunctionaris bij Amerpoort. "Soms ga je uit pure betrokkenheid met een cliënt over een professionele grens heen. Je moet wat bejegening betreft over voldoende zelfreflectie beschikken. Zeggen en doen zijn twee verschillende dingen. Het is belangrijk naar jezelf te kijken en te kunnen en durven zeggen: dit vind ik te moeilijk, met deze cliënten kan ik niet omgaan. Als begeleider heb je die luxe, als cliënt vaak niet. Maar voordat een begeleider zoiets kan en durft te zeggen, moet er eerst een fundament gelegd worden waarin mensen zich veilig en vertrouwd voelen."

Een van de manieren om dat te doen is het thema bejegening in teams te bespreken. "De door ons samengestelde bejegeningkoffer kan daarbij helpen," zegt Peter. Één van de hulpmiddelen die daarin zitten is een film over Arve, een jongen die ernstig lichamelijk en verstandelijk beperkt is en probleemgedrag vertoont. Peter Jonker geeft regelmatig een workshop over Arve, zo ook op de bejegeningdag. "Ik koos voor deze workshop omdat Arve enorm veel reacties oproept. Deze jongen laat ons zien waarin wij

tekortschieten. We schieten tekort in onze kennis om vast te stellen wat hem mankeert, maar we schieten ook tekort in onze vaardigheden hoe met hem om te gaan. Hij confronteert ons met onze eigen beperkingen. Na het zien van de beelden op de DVD over Arve, ontstaat altijd een hele levendige discussie over bejegening. Sommige mensen reageren met medelijden op hem, anderen krijgen een gevoel van machteloosheid. Deze reacties zijn van invloed op de manier van bejegenen. Bewustwording daarover is dus belangrijk." Bejegening zal altijd een belangrijk onderwerp blijven, maar de manier van denken erover zal blijven veranderen. "Dat heeft onder meer te maken met de visie die verschuift, van begeleiding naar ondersteuning. Van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'. Ieder mens is een volwaardig burger ongeacht welke handicap op beperking. Door deze veranderde visie is het nodig onze bestaande ideeën over bejegening steeds aan te passen. De emancipatie van deze groep is nog lang niet voltooid."

DUNCAN HENSSEN

UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN BEPERK
EVMB) CLIËNT BIJ TRIADE, HEEFT DUIDELIJKE MENING OVER BEJEGENING ETHIEK GEDRAGS
LEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT OUDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENIN
UALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZOEK
E CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVOUDIC

Het is mijn leven

Duncan Henssen woont al zijn hele leven in 'tehuizen', zoals hij zelf zegt. Over bejegening kan hij je dus alles vertellen. "Ik weet inmiddels wel wat je nodig hebt om een goede begeleider te worden." Hij vindt het goed dat er een bejegeningdag is en een koffer met hulpmiddelen om met bejegening aan de slag te gaan. "Maar er moet altijd aandacht voor zijn. Anders zakt het snel weg en vervallen mensen weer in hun oude gedrag." Daarvan heeft Duncan legio voorbeelden. "Ze nemen mij niet altijd serieus. Dat merk ik aan kleine dingetjes. Als ik een eigen mening heb, gaan ze daar snel overheen. Als ik een wit T-shirt aan wil en geen trui, dan zeuren ze soms net zo lang totdat ik ermee instem een trui aan te doen. Want ze vinden dan dat het te koud is voor een T-shirt. Ik wil niet geëld worden, maar mijn eigen leven leiden. Ik weet heus wel dat ik afhankelijk ben van anderen en dat ik geholpen moet worden. Maar ze hoeven me niet te gaan hospitaliseren en dingen op te leggen. Soms vinden ze het moeilijk om te gaan met iemand die een eigen mening heeft."

Duncan vindt dat in opleiding en scholing meer aandacht moet zijn voor wat het betekent om een handicap te hebben. "Ze zeggen wel dat ze dat weten, maar hebben nog nooit in een rolstoel gezeten. Eigenlijk zouden ze dat een paar dagen moeten doen. Of een paar dagen verzorgd worden door een begeleider. Daar leer je meer van dan uit boekjes. Het

zou een goed idee zijn om zo'n oefening ook te doen op zo'n bejegeningdag."

"Begeleiders denken dat ze macht over je hebben. Zo voel ik het althans. Ze weten dat ik afhankelijk ben. Ik heb hulp nodig met opstaan, bijvoorbeeld. Dan zeggen ze: over tien minuten kom ik. Maar dan duurt het een half uur. Dat maak ik vaak mee. Ik zou het beter vinden als ze duidelijk zeggen: we hebben nu wat anders te doen, dus het kan wel een half uur duren. Als ik niet weet waar ik aan toe ben, dan blijf ik steeds bellen: wanneer komt er nou iemand? En dat is dan ook weer vervelend. Door duidelijk te communiceren en eerlijk te zijn, voorkom je een heleboel irritatie en misverstanden."

NICOLIEN GOOIJER

AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVA
BEPERKINGEN (EVMB) ETHIEK GEDRAGSPROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT
KINDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJEGENING SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENS
LIJK VERANTWOORD **EXPERTISEGROEP CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP** PRAKTI
ONDERZOEK AUTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE

Machtig middel

Het verhaal van Duncan Henssen klinkt bekend voor Nicolien Gooijer, adviseur cliëntencommunicatie bij De Waerden. "Bejegening komt tot uiting in je communicatie. Als je laat zien dat je je best doet je communicatie te laten aansluiten bij de ontvanger, dan is dat ook bejegening," vertelt Nicolien. "Het belang van goede communicatie en bejegening wordt uiteraard door iedere organisatie onderkend, maar dat betekent niet dat iedere medewerker het altijd kan en doet. Vaak zitten ze met vragen: hoe geef je goede communicatie vorm en welke hulpmiddelen zijn er? Hoe voorkom je dat je vervalt in oude routines?" Deze expertisegroep wil dan ook een bijdrage leveren aan de verbetering van de communicatie met en door cliënten. "Vaak worden cliënten aangesproken in een taal waarin ze niet (helemaal) vaardig zijn. Dat maakt hen enorm afhankelijk van verdere uitleg en laat zien dat communicatie een machtsmiddel kan zijn."

Pictogrammen en andere ondersteunende communicatiemiddelen zijn daarom belangrijke 'smeerolie'. Nicolien: "Onze expertisegroep wil het gebruik hiervan stimuleren. Want vaak vinden organisaties dit op papier belangrijk, maar zie je dat in de praktijk nog onvoldoende terug." Een van de acties was dan ook om het programma 'symbols for windows' in alle organisaties van Carante Groep goed te laten functioneren. Dit programma zit vol met ondersteunende communicatiemiddelen die op maat gesneden gebruikt

kunnen worden. Ook de groep EVMB heeft de aandacht. "We organiseren een congres over communicatie met deze cliënten. Het accent ligt hierbij op het aanbieden van prikkels. Workshops die gegeven worden gaan bijvoorbeeld over belevings-theater, een sfeerviering en watsu (bewegen in water). Ook hier gaat het duidelijk om uitwisseling: medewerkers van verschillende organisaties delen hun kennis en ervaringen met communiceren met deze doelgroep."

De expertisegroep wisselt ook nieuwe hulpmiddelen uit. Zoals onlangs 'Van Top tot Teen', een platendoos over lichamelijke en seksuele ontwikkeling. Daarin zijn verschillende onderwerpen uitgewerkt zoals seksuele ontwikkeling van kinderen en volwassenen, samen vrijen op verschillende manieren, homoseksualiteit, condoomgebruik, hygiëne en intimiteit.

Met dit materiaal kun je zelf een cursus seksuele voorlichting maken.

JOSÉ BECHTOLD

UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVA
EPPERKINGEN (EVMB) ETHIEK **EXPERTISEGROEP SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK** GED
ROBLEMATIEK GEZINSONDERSTEUNING KWALITEIT OUDERENBELEID RESPECTVOLLE BEJE
SEKSUALITEIT EN SEKSUEEL MISBRUIK WETENSCHAPPELIJK VERANTWOORD PRAKTIJKONDERZO
UTISME CLIËNTENCOMMUNICATIE EN ZEGGENSCHAP ERNSTIGE VERSTANDELIJKE EN MEERVA

Hete brij

Seksualiteit is een normaal onderwerp en niet moeilijk of beladen. “Toch hebben we de neiging om de hete brij heen te draaien als het om seksualiteit gaat,” zegt José Bechtold, stafmedewerker cliëntenemancipatie bij SIG. “Seksualiteit speelt een belangrijke rol in ieders leven. Bij ons bemoeit niet iedereen zich ermee, maar bij cliënten moet dat soms wel. Veel cliënten krijgen te maken met seksueel misbruik. Dat is reden genoeg om aandacht aan seksualiteit te besteden.” Bij SIG gebeurt dit bijvoorbeeld door het werken aan ‘Ik-boeken’ samen met de cliënt. José: “Ik noem het werken hieraan nooit seksuele voorlichting, dat schrikt vaak af. Je introduceert het door te zeggen: we gaan praten over jou, wat jij belangrijk vindt in het leven. Vaak noem je daarbij dan ook seksualiteit, maar dat is afhankelijk van wie je voor je hebt.” Door samen aan zo’n boek te werken, wordt het makkelijker om over deze onderwerpen te praten. “Praten met cliënten doe je niet met lege handen. Stiften en papier erbij, anders kom je er niet.” Het Ik-boek is dan ook een kleurrijk geheel van plaatjes, tekeningen, tekst en foto’s. José: “Je kunt seksualiteit niet bespreken zonder toegesneden communicatiemiddelen en de juiste bejegening.”

Zo heeft iedere organisatie zijn eigen aanpak en expertise en is de ene organisatie op bepaalde gebieden verder dan de andere. Dat er grote behoefte is aan kennisuitwisseling over het onderwerp seksualiteit staat buiten kijf. De expertisegroep Seksualiteit en seksueel misbruik heeft als onderwerpen diagnostiek bij slachtoffers van seksueel misbruik, herkennen

van indirecte signalen van seksueel misbruik en behandeling van slachtoffers en plegers. José: “Het is prettig een netwerk van collega’s te hebben. Want bij veel organisaties houden zich vaak maar één of twee mensen bezig met het onderwerp seksualiteit. Je hebt daardoor niet zoveel sparringpartners. Door de expertisegroep krijg je er in één klap een aantal bij.” Samen met collega Hermine Lansink van Triade maakt José een voorlichtingspakket over autisme en seksualiteit. Door hun beperking is praten over seksualiteit voor mensen met autisme ingewikkeld. Ze hebben bijvoorbeeld behoefte aan eenduidigheid, maar als het om seks gaat, is dat moeilijk. Daardoor is er behoefte aan voorlichtingsmateriaal specifiek voor hen. “Ons streven is om een digitale versie van het voorlichtingsmateriaal via KennisNet aan te bieden. Doel is immers dat onze inspanningen de werkvloer ten goede komen.”

▶▶ KENNISCENTRUM CARANTE GROEP

Doel van het Kenniscentrum is een betere voedingsbodem te krijgen voor het beantwoorden van individuele vragen van cliënten. Bij het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe producten of kennis staat de toepasbaarheid in de dagelijkse dienstverlening voorop. De vraag van de cliënt is het vertrekpunt voor alle activiteiten die worden ontplooid.

Het Kenniscentrum staat voor gezamenlijke zorgontwikkeling binnen Carante Groep via een netwerk van professionals. Deze professionals komen uit de aangesloten organisaties. Het Kenniscentrum is onderdeel van Zorgontwikkeling van Carante Groep en bestaat uit de volgende onderdelen:

Expertisegroepen:

- Autisme
- Cliëntencommunicatie
- Ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen (EVMB)
- Gedragsproblematiek
- Gezinsondersteuning
- Kwaliteit
- Ouderenbeleid
- Respectvolle bejegening
- Seksualiteit en seksueel misbruik
- Wetenschappelijk praktijkonderzoek

KENNISCENTRUM

Masterclasses:

Voor professionals in de zorg over verschillende onderwerpen, zoals ethiek en vakmanschap en vaardigheden van de orthopedagoog.

PION:

De PION (Praktische Instrumenten Ontwikkelaars) zorgen voor uitwisseling van pedagogische hulpmiddelen.

KennisNet:

Het digitale platform voor uitwisseling en ontwikkeling van kennis.

▶▶ CARANTE GROEP

Carante Groep is een samenwerkingsverband van zelfstandige organisaties in de care sector. Verspreid over heel Nederland zijn deze organisaties regionaal actief in de zorg en dienstverlening aan mensen met een verstandelijke en / of lichamelijke beperking, de ouderenzorg, de psychiatrie, de welzijnssector en de jeugdhulpverlening.

Zorg en ondersteuning

Carante Groep is een dynamisch samenwerkingsverband. Gezamenlijk vormen de aangesloten organisaties een expertise- en kenniscentrum op het gebied van zorgontwikkeling en bedrijfsondersteuning. Het doel van deze samenwerking is alle cliënten bij deze organisaties optimale individuele zorg, begeleiding en ondersteuning op maat te bieden.

KENNISCENTRUM

Carante Groep is gebaseerd op de kracht van samenwerking. Deze krachtenbundeling levert de aangesloten organisaties versterking van kennis, efficiency en kostenbesparing op. Samen zetten ze praktijkervaring om in kwaliteitsverbetering en zorginnovatie en ontwikkelen ze nieuwe vormen van dienstverlening. Op deze manier is, voor de cliënten van de samenwerkende organisaties, het rendement van het beschikbare budget voor de dagelijkse zorg optimaal. En kunnen de organisaties goed inspelen op de toenemende kwaliteitseisen vanuit een sterk veranderende zorgsector en samenleving.

Domeinen

De aangesloten organisaties werken samen aan projecten en activiteiten binnen de navolgende domeinen:

- > Zorgontwikkeling
- > Financiën
- > Huisvesting
- > Informatisering & Automatisering
- > Personeel en Organisatie

▶▶ AANGESLOTEN ORGANISATIES*

Amerpoort

Werkgebied: provincie Utrecht en 't Gooi

Website: www.amerpoort.nl

ASVZ

Werkgebied: Midden en Zuid-Holland, Midden en West
Brabant en Noord-Brabant

Website: www.asvz.nl

Boogh

Werkgebied: provincie Utrecht en Gooi en Vechtstreek

Website: www.boogh.nl

Coloriet

Werkgebied: Flevoland

Website: www.coloriet.nl

De Waerden

Werkgebied: Noord-Holland

Website: www.dewaerden.nl

Fatima

Werkgebied: Gelderland

Website: www.fatima.nl

Frion

Werkgebied : Overijssel

Website : www.frionzorg.nl

* in oktober 2009

KENNISCENTRUM

▶▶ MEER INFORMATIE

Reinaerde

Werkgebied : provincie Utrecht

Website : www.reinaerde.nl

SIG

Werkgebied : Midden Noord-Holland

Website : www.sig.nu

Triade

Werkgebied : Flevoland

Website : www.triade-flevoland.nl

Zorgspectrum

Werkgebied : provincie Utrecht

Website : www.zorgspectrum.nl

Meer informatie over Carante Groep treft u aan op www.carantegroep.nl.

Carante Groep

Postbus 245

3360 AE Sliedrecht

T 0184 49 19 60

E info@carantegroep.nl

▶▶ COLOFON

Redactie

Marianne van Eek

Madelon Hofman-van der Laan

Max Paumen (eindredactie)

Fotografie

Liesbeth Dinnissen

Vormgeving

Mark van Herpen

Studio Kwadraat

Druk

Klomp Grafische Communicatie

1e druk, November 2007

2e druk, Oktober 2009

KENNISCENTRUM